

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 82-9+112.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-4-12>

Ольга МУРАТОВА,
orcid.org/0000-0002-4095-7654
кандидат історичних наук,
доцент кафедри української філології
Горлівського інституту іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(Бахмут, Донецька область, Україна) olga777muratova@ukr.net

ТЕМАТИКА ЩОДЕННИКОВИХ ЗАПИСІВ ПАУЛИ МОДЕРЗОН-БЕККЕР 1898–1899 РОКІВ

У статті окреслюється тематика щоденникових записів німецької художниці-експресіоністки Паули Модерзон-Беккер, зроблених авторкою в 1898–1899 роках, які кількісно переважають у структурі всього щоденника й присвячені її життю в колонії митців Ворпсведе. Визначається коло основних причин, що підштовхнули до появи перших записів у чотирнадцятирічному віці та ведення щоденника впродовж життя. З-поміж таких називаються буденні на перший погляд речі, як-от: захоплення красою природи, містом свого життя, перше кохання, питання жіночого щастя, призначення жінки в родині й суспільстві, а головне – спроби знайти себе в цьому великому й досить непривітному до неї світі. Акцентується, що авторка занотовувала лише культові моменти свого життя, події, що стали знаковими, визначальними для формування її світоглядних переконань.

Наголошується, що тематика щоденника зумовлена поєднанням в ньому побутового дискурсу, притаманного більшості зразків цього жанру, з художнім дискурсом, типовим саме для митців, а також із «фемінним» дискурсом, характерним для авторок-жінок. Виділяються дві провідні теми в щоденникових записах цього періоду – «жіночі» (шлюб, материнство, жіноча дружба тощо) і типово «чоловічі» (професійна діяльність, сенс життя, власні творчі пошуки). Акцентується увага на виробленні Паулою Модерзон-Беккер культу Жінки-Матері. Тема материнства трактується художницею не як частя статі матір'ю і повністю самореалізуватися як жінка, а крізь значущість материнства для творчої самореалізації жінки. Відзначається характерне для жіночих текстів зосередження уваги на особистості жінки, її почуттях, переживаннях, психологічних станах, внутрішньому світі, проблемах становлення і стосунках із середовищем.

Аналіз дискурсу щоденникових записів засвідчив його фемінний характер, що на рівні мікроструктури щоденника виявляється в особливостях використання лексичних і синтаксичних мовних одиниць, на рівні макроструктури – у тематиці, проблематиці, особливостях змалювання образів.

Ключові слова: щоденник, жінка-митець, фемінний дискурс, тематика, німецький експресіонізм, само-рефлексія.

Olha MURATOVA,
orcid.org/0000-0002-4095-7654
Doctor of Philosophy in History,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Philology
Horlivka Institute for Foreign Languages of the State Higher Education Institution
“Donbas State Pedagogical University”
(Bakhmut, Donetsk region, Ukraine) olga777muratova@ukr.net

THEMES OF JOURNAL ENTRIES PAULA MODERSOHN-BECKER'S 1898–1899

The article outlines the themes of the journal entries made by the German Expressionist Paula Modersohn-Becker in 1898–1899, which quantitatively predominate in the structure of the entire journal and define her life in the colony of artists in Worpswede. The study specifies the main reasons of the first entries written by the author at the age of fourteen and keeping the journal for her whole life. These reasons include seemingly casual things such as admiration for the beauty of nature, the place of her residence, her first love, the questions of women's happiness, the roles of women in the family and society, and most importantly – trying to find herself in the big and rather unfriendly world in which she lived. It is emphasized that the artist recorded only unusual moments of her life – those events that were significant, crucial for developing her worldview.

It has been revealed that the themes of the journal are based on a combination of domestic discourse, inherent in most examples of this genre, with artistic discourse, typical of artists, as well as with feminine discourse, distinctive of

women authors. There are two leading themes in the journal entries of the researched period – women's (topics such as marriage, motherhood, and female friendship) and stereotypically men's (topics of professional activity, the meaning of life, and one's creative pursuits). Emphasis is placed on Paula Modersohn-Becker's elaboration of the cult of the Mother Woman. The topic of motherhood is interpreted by the artist not as the happiness of becoming a mother and fulfilling herself as a woman but through the importance of motherhood for the creative self-fulfillment of the woman. There is a characteristic focus of the author's texts on a woman's personality, her feelings, experiences, psychological states, inner world, problems of establishing herself and relations with others.

The analysis of the discourse of the journal entries has specified its feminine essence, which, at the level of the journal microstructure, is manifested in the peculiarities of using lexical and syntactic language units, and at the level of macrostructure, it is observed in the themes, topics, issues, and details of depicting images.

Key words: journal, woman artist, feminine discourse, themes, German Expressionism, self-reflection.

Постановка проблеми. Наукові розвідки сучасних філологів засвідчують сталий інтерес дослідників до жіночої творчості, оскільки неповторна особистість жінки-митця, її внутрішній світ, переконання і прагнення часто залишаються поза увагою дослідників.

Одним з унікальних засобів заповнення цієї лакуни може бути щоденник митця, ґрунтовне й усебічне дослідження якого допоможе зазирнути всередину творчої особистості, краще зрозуміти її прагнення і переконання, зацікавлення і занепокоєння, вчинки й почуття; простежити шлях духовного самовизначення й вироблення самоідентичності. Таким, на нашу думку, є щоденник однієї з найяскравіших представниць німецького експресіонізму – художниці Паули Модерзон-Беккер.

Різноманітність підходів у вивченні жанру щоденника, відсутність у вітчизняному науковому просторі праць, зосереджених на дослідженні творчості Паули Модерзон-Беккер, актуалізують окреслену проблематику й засвідчують необхідність її подальшого осмислення.

Аналіз досліджень. Попри досить велику кількість напрацювань філологів, присвячених вивченню жанру щоденника, дотепер немає його загально визнаної дефініції, адже щоденник є одним із найбільш оригінальних жанрів з огляду на його композицію і мовленнєве оформлення, особистісність та індивідуальність.

Теоретичним підґрунтям нашої наукової розвідки, що увиразнює розуміння специфіки жанру щоденника загалом і щоденника митця зокрема, стали праці М. Варикаші (Варикаша, 2009), О. Галича (Галич, 2001), Т. Космеди (Космеда, 2012), О. Матвєєвої (Матвєєва, 2009), І. Сирко (Сирко, 2015), О. Шеховцової (Шеховцова 2009) та інших.

Що ж до наукових розвідок, присвячених безпосередньо дослідженню щоденника Паули Модерзон-Беккер, маємо констатувати їх незначну кількість, що пояснюється, на нашу думку, відсутню вільного доступу до тексту, електро-

ний варіант якого було розміщено в Мережі декілька років тому ув рамках проекту Gutenberg.spiegel.de. Так, наприклад, сучасний літературознавець Л. Морозова у своїй науковій розвідці детально зупинилася на характеристиці щоденника П. Модерзон-Беккер загалом, акцентує увагу на тематиці «фемінного» дискурсу в макроструктурі щоденника (Морозова, 2019). У дослідженні мистецтвознавця Т. Гнідовської знаходимо історію створення і життєдіяльності однієї з перших і найбільш відомих колоній Німеччини, заснованій у Ворпсведе на межі XIX–XX ст.

Обраний нами для аналізу період щоденникових записів П. Модерзон-Беккер не ставав предметом окремого дослідження сучасних філологів.

Мета статті – вивчити і проаналізувати тематику щоденникових записів Паули Модерзон-Беккер, зроблених нею в період 1898–1899 рр. під час життя в колонії художників Ворпсведе.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: виявити ключові моменти життя, значущі події, що безпосередньо вплинули на формування світогляду й переконань П. Модерзон-Беккер, з метою з'ясування причини звернення до жанру щоденника й цілі його ведення упродовж життя; проаналізувати технологію створення щоденникового тексту; окреслити тематику щоденникових записів означеного періоду.

Виклад основного матеріалу. У лютому 1876 р. в багатодітній німецькій родині Беккерів, що мешкала у Дрездені, народилася дівчинка на ім'я Паула, яка залишила по собі слід в історії німецької культури як талановита художниця.

Зі спогадів сучасників Паули дізнаємося, що вона відрізнялась від інших художників не лише манерою живопису (усі її картини відповідали авторському баченню, а не усталеним канонам), але й натурою – вона була, як і її картини, простою ззовні, але із глибоким внутрішнім світом. Нерозуміння й несприйняття оточенням (навіть близьким) її творчості спричинило особисту трагедію, відповіддю на яку стала боротьба за право вільно творити, що тривала все її життя.

Що ж допомогло цій жінці не зламатися під впливом не завжди прихильного до неї оточення? На нашу думку, своєрідною віддушиною став саме щоденник, до якого вона вперше звернулася, будучи чотирнадцятирічною юною дівчиною. Саме щоденнику Паула довірила всі свої найпо- таємніші думки, переживання, прагнення, щоден- ник став своєрідною відправною точкою на шляху пошуку Паулою себе, справжньої.

Жанр щоденника диктує деякі правила, голо- вним із яких є регулярність записів, з перервою не більшою, аніж у декілька днів, та не менш важли- вим є той факт, що кожен творець у цьому жанрі може диктувати свої правила.

Навіть побіжний погляд на текст щоденника, який свого часу зазнав цензури й не був опубліко- ваний у повному обсязі, засвідчує, що Паула ноту- вала лише культові моменти свого життя – поїздки до Парижа, повернення у Ворпсведе, закоханість, заміжжя, розрив із чоловіком. Останніми запи- сами стали суто переживання Паули – лаконічні, але наскрізь просочені душевним болем і пошу- ком сенсу життя.

Як нами вже було зазначено вище, провід- ними мотивами ведення щоденника для Паули Модерзон-Беккер були самовираження, самоана- ліз і саморефлексія, пов'язані зі становленням її творчої особистості. Ми погоджуємося з думкою Л. Морозової, що щоденнику художниці «влас- тиве поєднання рис побутового дискурсу з харак- терним для митців художнім дискурсом і із при- таманним авторці-жінці «фемінним» дискурсом» (Морозова, 2020: 119).

Текст щоденника, розміщений у Мережі, налі- чує загалом 55 записів, що були зроблені з різ- ною періодичністю, які структуровані видавцем у 13 блоків. Загалом датування має звичну форму й оформлено так: дата, місяць, рік.

Оскільки саме колонія митців у Ворпсведе посіла важливе місце в житті Паули, то і кіль- кість записів із цього міста численно переважає інші. Людмила Морозова пропонує систематизу- вати щоденникові записи Паули за такими тема- тичними блоками: «приватне життя» (20 записів, 36,4%), «мистецтво» (16 записів, 29%), «приватне життя та мистецтво» (19 записів, 34,6%) (Моро- зова, 2020: 120). З огляду на наведені дані, можемо зробити висновок, що з-поміж щоденникових записів очевидною є кількісна перевага тематич- ного блока «приватне життя», а отже, – побуто- вого дискурсу, у якому, на думку Л. Морозової, «зважаючи на гендерну приналежність авторки, найбільш повно представлена тематика «фемін- ного» дискурсу» (Морозова, 2020: 120).

Уважаємо за доцільне акцентувати увагу на тому, що фемінно-гендерна приналежність зна- йшла вияв не тільки в нотатках, а й у картинах П. Модерзон-Беккер, що безпосередньо пов'язані із щоденниковими записами. Підтвердженням цього є роздуми мистецтвознавця Т. Гнідовської, яка зауважує: «Якщо бачити в експресіонізмі в першу чергу вираження «німецького демонізму» або прояв ураженого духу й хворої душі, то навряд чи вдасться вписати в рамки цього стилю її твори. Їх відрізняли пронизливий ліризм, живе й насправді жіноче – тепле й дбайливе – ставлення до життя в усіх його найменш малозначущих, дріб'язкових і часткових проявах» (Гнідовська, 2012).

Для аналізу в межах цієї наукової розвідки нами обрано щоденникові записи за 1898–1899 рр., що, окрім власне сторінок щоденника, які кількісно переважають у структурі всього щоденника і при- свячені життю Паули Модерзон-Беккер у колонії митців Ворпсведе, містять також листи. Спочатку проаналізуємо періодичність датування подій. Записи за цей рік зроблені в такій послідовності:

Лист родині, 18 вересня 1898 р.

Ворпсведе, 4 жовтня 1898 р. (приватне життя + мистецтво).

Ворпсведе, 18 жовтня 1898 р. (приватне життя + мистецтво).

Ворпсведе, 24 жовтня 1898 р. (мистецтво).

Ворпсведе, 29 жовтня 1898 р. (приватне життя + мистецтво).

Ворпсведе, 11 листопада 1898 р. (приватне життя + мистецтво).

Лист родині, 25 листопада 1898 р.

Ворпсведе, 15 листопада 1898 р. (приватне життя + мистецтво).

Ворпсведе, 29 листопада 1898 р. (приватне життя + мистецтво).

Ворпсведе, 12 грудня 1898 р. (приватне життя + мистецтво).

Ворпсведе, 15 грудня 1898 р. (мистецтво).

Ворпсведе, 16 грудня 1898 р. (приватне життя + мистецтво).

Ворпсведе, 19 січня 1899 р. (приватне життя).

Ворпсведе, 24 січня 1899 р. (приватне життя + мистецтво).

Листи до родини, 15 січня 1899 р.

11 лютого 1899 р.

Ворпсведе, 19 лютого 1899 р. (приватне життя + мистецтво).

Ворпсведе, 6 березня 1899 р. (приватне життя).

Лист батьку, 9 березня 1899 р.

Ворпсведе, березень 1899 р. (мистецтво).

Ворпсведе, 30 березня 1899 р. (приватне життя + мистецтво).

Листи до родини, 20 квітня 1899 р.

Червень 1899 р.

Червень 1899 р.

Червень 1899 р.

8 липня 1899 р. + лист щоденника (спогади про поїздки з тіткою до Швейцарії влітку).

Серпень 1899 р.

10 вересня 1899 р.

Неділя.

21 вересня 1899 р.

30 вересня 1899 р. (Modersohn-Becker).

Усього налічуємо 31 запис, 16 із яких щоденникові. Більшість щоденникових записів присвячено роздумам над питаннями: призначення жінки, її стосунки із чоловіками, життя й самореалізація в родині й соціумі (11 записів – 68,8%); впливу видатних постатей історії культури й сучасності на формування її світогляду тощо (5 записів – 31,2%). Це дозволяє нам виділити дві провідні теми в щоденникових записах цього періоду – «жіночі» (шлюб, материнство, жіноча дружба) та типово «чоловічі» (професійна діяльність, сенс життя, власні творчі пошуки). Водночас, якщо поділити щоденникові записи на групи «приватне життя», «мистецтво», «приватне життя і мистецтво», то матимемо таке співвідношення: 2 (12,5%) : 3 (18,75%) : 11 (68,75%). Це, у свою чергу, дозволяє нам говорити про нерозривну єдність приватного і творчого життя Паули Модерзон-Беккер.

У результаті проведення аналізу стилю письма Паули Модерзон-Беккер чітко простежуємо жіночий виклад думок: наявність значної кількості художніх засобів – епітетів, метафор, метонімій, гіпербол; думки подаються ніби в «рожевих кольорах», емоційно. Наприклад, коли подає опис звичайного на перший погляд пейзажу, авторка використовує цілий ряд епітетів і порівнянь, за допомогою яких передається її захоплення красою навколишнього світу: “Und Deine Birken, die zarten, schlanken Jungfrauen, die das Auge erfreuen. Mit jener schlappen, träumerischen Grazie, als ob ihnen das Leben noch nicht aufgegangen sei. Sie sind so einschmeichelnd, man muß sich ihnen hingeben, man kann nicht widerstehen” (Modersohn-Becker).

Водночас варто звернути увагу на різницю в манері описів осіб чоловічої та жіночої статі. Коли читаємо описи чоловіків, помічаємо, що Паула захоплювалася ними, вони їй імпонували, вона відверто з ними фліртувала. В описах жінок акцент робиться на іншому. По-перше, Паула Модерзон-Беккер вибудувала культ Матері та Жінки. У своїх щоденникових записах вона часто описувала роль самопожертви в житті жінки, особливо заради її дитини: “Ich habe eine junge Mut-

ter gezeichnet mit dem Kinde an der Brust, in ihrer rauchigen Hütte sitzend. Wenn ich das einmal malen kann, was ich dabei empfunden habe! Ein süßes Weib, eine Caritas. Sie nährte den großen einjährigen Bambino. Und das vierjährige Mädels mit den trotzigigen Augen, die haschte und griff nach der Brust, bis sie sie bekam. Und das Weib gab sein Leben und seine Jugend und seine Kraft dem Kinde in aller Einfachheit, und wußte nicht, daß es ein Heldenweib war” (Modersohn-Becker).

По-друге, Паула шукала в жінках подругу. Їй неважливі були зовнішній вигляд чи вік. Їй, як художниці, важливо було відчувати ті якості, які вона, напевно, хотіла відшукати в собі. Паула відчувала жінок на якомусь ментальному рівні. Це неможливо описати словами, оскільки, спілкуючись із жінками, вона ніби «зливалася з ними кровно».

Наприклад, Паула Беккер мала знайому – Клару Вестхоф. У ній, як і в багатьох інших людях, а особливо жінках, художниця шукала споріднену душу. Малюючи цю жінку, вона захоплюється її грудьми, її щирістю й добротою, які видно неозброєним оком. Читаючи щоденник, ми бачимо, що вона намагається якомога точніше передати її дитячу наївність. Так, у щоденниковому записі від 16 грудня 1898 р. описано почуття захоплення Паули, які вона відчувала під час роботи над бюстом жінки: “Ich bewunderte das Mädels, wie sie neben ihrer Büste stand und sie antönte” (Modersohn-Becker). Ці приязні почуття посилювалися під час особистого знайомства з нею на прогулянці. Схожість їхніх інтересів викликала щирі радість у Паули і бажання подружитися: “Die möchte ich zur Freundin haben <...> Das war eine Lust. Das Herz lachte und die Seele hatte Flügel” (Modersohn-Becker).

Як нами вже було зазначено вище, Паула Модерзон-Беккер бачила в кожній жінці не тільки соратницю, вона прагнула возвеличити жінку-матір. Більшість її картин – це портрети жінок, дітей, жінок із дітьми. Культ жінки-матері притаманний не тільки її художнім полотнам, вона намагалася возвеличити жінку й на сторінках щоденника, з величчю описувала, як дитина із жагою прагнула до грудей матері, яке щастя вона відчувала, досягнувши свого: “Ich habe eine junge Mutter gezeichnet mit dem Kinde an der Brust, in ihrer rauchigen Hütte sitzend. Wenn ich das einmal malen kann, was ich dabei empfunden habe! Ein süßes Weib, eine Caritas. Sie nährte den großen einjährigen Bambino. Und das vierjährige Mädels mit den trotzigigen Augen, die haschte und griff nach der Brust, bis sie sie bekam. Und das Weib gab sein Leben

und seine Jugend und seine Kraft dem Kinde in aller Einfachheit, und wußte nicht, daß es ein Heldenweib war” (Modersohn-Becker). Художниця називала жінок-матерів героями, ніби наперед відчувала, що сама не зможе вповні відчувати й насолодитися радістю материнства. Адже материнство – це жертва, на яку жінка йде добровільно, оскільки в неї таке призначення.

Паула малює жінок всюди, каже, що вони все одно будуть прекрасними, у яку б позу їх не посадили. Це своєрідний культ жінки. Радше навіть культ жінки-матері! “Ich habe wieder meine junge Mutter gezeichnet. Diesmal draußen in freier Luft. Sie ist in jeder Stellung lieblich und man möchte hundert Bilder von ihr machen. Wenn man das erst könnte! Diesmal steht ihr bräunlicher Kopf gegen eine rote Ziegelwand. Später muß ich sie noch einmal mit der weißen Lehmhütte, die der alte Renken selbst gebaut hat, als Hintergrund, malen. Darauf steht sie dunkel und warm. Und dann mal mit den dunkeln Kiefern als Hintergrund” (Modersohn-Becker).

Мисткиня перебуває в захваті від описів жінок, поданих на сторінках інших щоденників, зокрема щоденника Марії Башкірцевої, який не залишив її байдужою, зачіпив найпотаємніші куточки її душі: “Ich lese jetzt das Tagebuch der Marie Bashkirtseff. Es interessiert mich sehr. Ich werde ganz aufgeregt beim Lesen. Die hat ihr Leben so riesig wahrgenommen” (Modersohn-Becker).

П. Беккер не просто захоплюється її записами, вона буквально переживає їх: “Tagebuch der Marie Bashkirtseff. Ihre Gedanken gehen in mein Blut über und machen mich tief traurig. Ich sage wie sie: wenn ich erst etwas könnte! So ist es eine schmachliche Existenz. Man hat nicht das Recht, stolz aufzutreten, weil man selbst noch nichts ist” (Modersohn-Becker).

Паула відчуває жінок на якомусь ментальному рівні, вона відчуває весь їхній біль, усі переживання: “Morgens zeichne ich die Frau Meyer aus dem Rusch. Sie hat vier Wochen gesessen, weil sie und ihr Mann ihr uneheliches Kind so schlecht behandelt haben. Eine strotzende Blondine, ein Prachtstück der Natur, einen leuchtenden Hals in der Form der Venus von Milo. Sie ist sehr sinnlich” (Modersohn-Becker).

А ось чоловіків Паула описує зовсім по-іншому. Наприклад, до старого Яна Кьостера, чоловіка, який жив у будинку для бідних та був її моделлю, художниця ставиться ніби із жалістю. Він прожив ціле життя, а зараз усе, що він має, – це корови, яких він пасе: “Mein Modell, der alte Jan Köster, sagte heute, nachdem er drei Stunden stillgesessen hatte, in ironischem Ton: “So, dat Sitten is’ ne Lust. Min Arsch is ganz blind”. Der alte von Bredow aus dem Armenhaus, der hat ein Leben

hinter sich! Jetzt lebt er im Armenhause und hütet die Kuh. Sein Bruder wollte ihn vor Jahren in die ordentliche gesetzte Welt bringen. Aber der Alte hat seine Kuh und sein Träumen so lieb gewonnen. Davon läßt er nicht mehr. Jetzt hält er die Kuh am Gängelbände, geht mit ihr auf der gelbgrauen Wiese, gibt ihr bei jedem Schritt eins mit der Gerte und philosophiert. Er hat studiert. Dann war er Totengräber während der Cholera in Hamburg. Dann wieder sechs Jahre Matrose, hat überhaupt wohl doll gelebt, ergab sich dem Trunke, um zu vergessen und hat nun im Armenhause Abendfrieden” (Modersohn-Becker). Та він не засмучений цим, і Паула акцентує, що в нього була можливість покинути будинок для бідних, та він добровільно там залишився. Напевно, цим вона хотіла сказати, що кожен сам обирає свій шлях і неважливо, наскільки жакливим він виглядає збоку, якщо Вам він подобається, то йдіть ним не озираючись.

З темою чоловіків у записах художниці тісно переплітається тема шлюбу, що є наскрізною для щоденникових записів, зроблених у Ворпсведе. На думку Паули Модерзон-Беккер, шлюб – це спорідненість душ, взаєморозуміння і взаємоповага. Саме це вона сподівалася отримати від свого чоловіка, Отто Модерзона.

На прикладі опису її чоловіка можна побачити, що до осіб чоловічої статі вона ставилася із повагою, чого тільки коштує опис Отто Модерзона: “Dann ist da noch der Modersohn. Ich habe ihn nur einmal gesehen und da auch leider wenig gesehen und gar nicht gefühlt. Ich habe nur in der Erinnerung etwas Langes in braunem Anzuge mit rötlichem Bart. Er hatte so etwas Weiches, Sympathisches in den Augen. Seine Landschaften, die ich auf den Ausstellungen sah, hatten tiefe Stimmung in sich. Heiße, brütende Herbstsonne, oder geheimnisvoll süßer Abend. Ich möchte ihn kennenlernen, diesen Modersohn” (Modersohn-Becker). Погодьтеся, тільки жінка здатна бачити і фіксувати в пам’яті деталі з такими подробностями, це майже не притаманне чоловікам. Занадто, як на наш погляд, емоційний опис кольору волосся, одягу та манер поведінки є рисою, яка дозволяє говорити, що автором тексту є жінка. Авторам-чоловікам здебільшого притаманні загальна картинка, сухі факти, беземоційні судження.

З темою шлюбу тісно пов’язана і тема материнства, що підтверджує частотність описів процесу малювання образу матері та немовляти: “Ein süßes Weib, eine Caritas. Sie nährte den großen einjährigen Bambino. Und das vierjährige Mädels mit den trotzigen Augen, die haschte und griff nach der Brust, bis sie sie bekam” (Modersohn-Becker).

Водночас варто зауважити, що материнство сприймається Паулою Модерзон-Беккер як героїзм, своєрідний акт жертвності жінки заради приходу в цей світ дитини. Тему материнства авторка розглядає як значущу для самореалізації не тільки як жінка, а й як митець, про що переконливо свідчать останні щоденникові записи за грудень 1898 р.

Висновки. У підсумку можемо зробити висновок, що обраний для аналізу період щоденника німецької художниці-експресіоністки Паули

Модерзон-Беккер являє собою один зі способів саморефлексії, є засобом самотерапії на шляху пошуку сенсу життя й визначення власного місця у всесвіті.

Обрані для аналізу щоденникові записи, зроблені авторкою в 1898–1899 рр., засвідчують наявність декілька провідних тем, як-от: кохання, подружнє життя, материнство, самореалізація у професії, що уможливило визначення тематики цих записів як фемінної. Це також підтверджується мовленнєвими особливостями аналізованих текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варикаша М. Гендерний дискурс у літературі non-fiction (на матеріалі щоденників письменників першої половини ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2009. 24 с.
2. Галич О. Українська документалістика на зламі тисячоліть: специфіка, генеза, перспективи : монографія. Луганськ, 2001. 246 с.
3. Гнедовская Т. Колония художников в Ворпсведе. История одного сообщества. *Искусствознание*. 2012. № № 1–2. 40 с. URL: <https://docplayer.ru/27168917-Koloniya-hudozhnikov-v-vorpsvede-istoriya-odnogo-soobshchestva.html> (дата звернення: 28.01.2021).
4. Космеда Т. Ego і Alter Ego Тараса Шевченка в комунікативному просторі щоденникового дискурсу : монографія. Дрогобич : Коло, 2012. 371 с.
5. Матвеева О. Жанрова специфіка літературного щоденника. *Літературознавчі обрії : праці молодих учених*. Київ : Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2009. Вип. 17. С. 41–47.
6. Морозова Л. Тематика «фемінного» дискурсу в макроструктурі щоденника Паули Модерзон-Беккер. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 13. Т. 2. С. 118–124.
7. Сирко І. Актуальні парадигми сучасного щоденникознавства. *Рідне слово в етнокультурному вимірі* : збірник наукових праць. Дрогобич : Посвіт, 2015. С. 419–426.
8. Шеховцова О. Щоденник як жанр мемуарної літератури: історія розвитку. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2009. № 18 (181). С. 181–186.
9. Modersohn-Becker, Paula Briefe und Tagbuchblätter. URL: <https://www.projekt-gutenberg.org/modersoh/briefe/chap008.html> (дата звернення: 28.01.2021).

REFERENCES

1. Vary'kasha M. Genderny'j dy'skurs u literaturi non-fiction (na materiali shhodenny'kiv py's'menny'kiv pershoi polovy'ny' XX stolittya). [Gender discourse in non-fiction literature (based on the diaries of writers of the first half of the twentieth century)]: avtoref. dy's. ...kand. filol. nauk. Ky'yiv, 2009. 24 p. [in Ukrainian].
2. Galy'ch O. A. Ukrayins'ka dokumentalisty'ka na zlami ty'syacholit' : specy'fika, geneza, perspekty'vy. [Ukrainian documentary at the turn of the millennium: specifics, genesis, prospects]: Monografiya. Lugans'k. 2001. 246 p. [in Ukrainian].
3. Gnedovskaya T. Kolony'a xudozhny'kov v Vorpsvede. Y'story'ya odnogo soobshhestva. [Colony of artists in Worpssvede. The story of one community]. Y'skusstvovznan'y'e. 2012. № 1–2. 40 p. URL: <https://docplayer.ru/27168917-Koloniya-hudozhnikov-v-vorpsvede-istoriya-odnogo-soobshchestva.html> (data ostann'ogo zvernennya 28.01.2021). [in Russian].
4. Kosmeda T. A. Ego i Alter Ego Tarasa Shevchenka v komunikaty'vnomu prostori shhodenny'kovogo dy'skursu. [Taras Shevchenko's Ego and Alter Ego in the communicative space of diary discourse]: monografiya. Drogoby'ch : Kolo, 2012. 371 p. [in Ukrainian].
5. Matvyeyeva O. Zhanrova specy'fika literaturnogo shhodenny'ka. [Genre specifics of a literary diary]. Literaturoznachni obriyi. Praci molody'h ucheny'h. Vy'p. 17. Ky'yiv : Institute of Literature. Taras Shevchenko National Academy of Sciences of Ukraine, 2009. PP. 41–47. [in Ukrainian].
6. Morozova L. I. Tematy'ka "feminnogo" dy'skursu v makrostrukturi shhodenny'ka Pauly' Moderzon-Bekker. [Themes of "feminine" discourse in the macrostructure of Paula Moderzon-Becker's diary]. Zakarpats'ki filologichni studiyi. Vy'pusk 13. Tom. 2. Uzhgorod : Vy'davny'chy'j dim "Gel'vety'ka", 2020. PP. 118–124. [in Ukrainian].
7. Sy'rko I. Aktual'ni parady'gmy' suchasnoho shhodenny'koznavstva. [Current paradigms of modern diary]. Ridne slovo v etnokul'turnomu vy'miri : zb. nauk. Pracz' Drogoby'ch : Posvit, 2015. PP. 419–426. [in Ukrainian].
8. Shehovcova O. V. Shhodenny'k yak zhanr memuaranoi literatury': istoriya rozvy'tku. [Diary as a genre of memoir literature: the history of development]. Visny'k Lugans'kogo nacional'nogo universy'tetu im. T. Shevchenka. 2009. № 18 (181). PP. 181–186. [in Ukrainian].
9. Modersohn-Becker, Paula Briefe und Tagbuchblätter. URL: <https://www.projekt-gutenberg.org/modersoh/briefe/chap008.html> (data ostann'ogo zvernennya 28.01.2021).